

Mírová smlouva — ať už saint-germainská, která, jako našim poměrům nejbližší byla tu citována, nebo jiná — rozdělila přirozeně válčící státy na dvě skupiny: vítěze a přemožené. Avšak i mezi vítěznými státy můžeme jasně pozorovati značné mocenské rozdíly. Jsou tu státy a národové, kteří vstoupili do války jako samostatné suverení jednotky, a národové, jichž státní samostatnost dala se tehdy pouze předpokládati, neboť její vznik byl podmíněn příznivým výsledkem války a spravedlností mírové konference. Mezi tyto státy patří v prvé řadě Československo. Spojenci rozbíjejíce Rakousko-Uhersko, byli si vědomi, že místo nepřítele přibude jim několik nových přátel; bylo však třeba k tomuto činu přece trochu sebezapření, neboť, jakkoli jest příjemné získati nové přátele, jest nepříjemné ztratiti nepřítele, který jest poražen a má platiti. Neprojevil-li se vliv tohoto nepříjemného pocitu přímo v mírové smlouvě, projevil se přece v praxi různými snahami, které směřovaly k tomu, aby finanční defekt byl nějak uhrazen. Podařilo-li se však tyto snahy realizovat, stalo se tak pouze v dohodě se státy účastněnými, nikdy však násilným výkladem smlouvy.

Je účelno, aby v řízení trestním řešeny byly otázky práva civilního a správního?

Jiří E l m e r (Brno).

Onen způsob trestního řízení, kde současně i soukromoprávní nároky osob deliktem postižených se řeší, nazýváme řízením *adhaesním*.

Všimněme si nejprve povšechně, jak toto řízení se provádí a pak oceňme jeho vhodnost či nevhodnost.

Platný trestní řád v § 4 praví, že právo soukromé, jež vyplývá z trestního činu, žádá-li toho poškozený, má býti současně v řízení trest. vyřízeno. Ovšem tento požadavek resp. toto právo soukromého účastníka je v druhé větě tohoto paragrafu omezeno tesaří, že se tak státi může jen tehdy, není-li třeba dalšího důkazu, a nezdá-li se soudci nutno, aby takové další vyhledávání bylo přenecháno soudu civilnímu.

Soukromým účastníkem je tedy ten, kdo trestním činem újmu na svých právech vzal a kdo zároveň k provedení svých nároků soukromoprávních, z tohoto poškození odvozovaných, k trestnímu řízení z úřední povinnosti zahájenému se přihlásil.

Ze znění §§ 47 a 449 tr. ř. se odvozuje, že *adhaese* nemá místa při deliktech soukromých. Je sice pravdou, že doslovné znění zmíněných paragrafů toho nepřipouští, avšak *de lege ferenda* míním, že celý smysl tohoto řízení tomu odporuje.

Připojení se k trest. řízení má právo jen ten, komu jednáním obviněného způsobena byla škoda, ať pokud se týče práv majetkových nebo rodinných. Jest otázkou, zda singulární neb univerzální právní nástupce toho, komu bylo ublíženo, může se připojiti

k trest. řízení. Zákon tuto věc neřeší, avšak obecně mínění a rozhodnutí kasačního soudu toho nepřipouští. Vyvoditi to však nelze z doslovného znění § 49, ježto toho ani nedovoluje, ale také ani nezakazuje.

Proti tomu § 47 prohlašuje za soukromého účastníka každého, komu zločinem v jeho právech bylo ublíženo. Zdá se, že toto ustanovení naopak svědčí ve prospěch práv nástupců poškozeného, obzvláště když si uvědomíme, že nárok soukromého účastníka směřuje jen k odsouzení a nemá tudíž účelu poenálního. Opak nedá se také tvrditi poukazem R u l f o v ý m,¹⁾ že právo adhaesního řízení je právem veřejným a jako takové že nelze ho přenášeti na osoby jiné. Nemohu se spokojiti s tímto jeho výkladem, ježto nikde nenalézám důvodu pro to, že by veřejné právo, takovým způsobem konstruované, nebylo přenosné.

Jaké jsou podmínky řízení adhaesního?

V § 47 odst. 1. se praví, že adhaerentem může být každý, komu bylo ublíženo a kdo se před počítím hlavního přelíčení zaň přihlásí. Jest jím tedy jen ten, kdo se přihlásí. Proto § 365 stanoví, že soud z povinnosti úřední má poškozeného zpraviti o započatém přelíčení. Nevidím však ve znění § 365 žádný podklad k domněnce R u l f o v ě,²⁾ že soud trestní má tak dlouho čekati s usnesením, dokud není výslovného odřeknutí se poškozeného a jistě také smysl práva adhaesního co práva soukromého tomu odporuje.

Jakmile se soukromý účastník k řízení přihlásí, dává mu zákon možnost, aby vším možným a dovoleným způsobem na vyřešení sporu ve svůj prospěch působil. Trest. řád v celé řadě paragrafů upravuje jeho zasahování do tr. řízení. (§§ 47, 72, 110, 221, 222, 224, 243, 255, 304, 306, 324 atd.)

St o r c h³⁾ má za to, že tato oprávnění jdou dále, než k čemu směřuje účel adhaesního řízení. Uvědomíme-li si však, že o soukromoprávních nárocích může se rozhodnouti jen tehdy, je-li obžalovaný uznán vinným, pak jistě budeme soukromému účastníku přikládati právo co nejvíce působiti i v tomto směru.

Výrok soudce může se týkati buď vrácení věci uzmuté nebo nahrazení škody, způsobené obžalovaným nebo konečně dle § 371 může rozhodnouti o nároku, aby jisté právní jednání nebo právní poměr zcela neb z části byly prohlášeny neplatnými a aby byly stanoveny právní následky jich neplatnosti. Rovněž může prohlásiti někoho za vyloučená z dědictví pro porušení testamentu.⁴⁾ Jen prohlášení neplatnosti manželství přísluší vždy soudům civilním (§ 371). Rozhodnutí o tom učinil dvor. dekret ze dne 23. srpna 1819 č. 1595 Sb. z. s. §§ 1 a 13, který stanoví celou řadu kautel, jichž třeba dbáti v řízení o neplatnosti manželství a k nimž tr. soud přihlížeti nemůže, nehledě ku celé spleti otázek, jež dotýkají se vyřešení vedlejších otázek (jako placení alimentů, při-

1) Rulf: Kommentar k tr. řádu.

2) Komentář.

3) Tr. řízení rak. str. 282.

4) O tom podrobně zákon z 28. V. 1881 č. 47. ř. z.

řknutí dítek a pod.). Mitterbacher a Neumayer (Kom. str. 842) odůvodňují to tím, že zákon snaží se, aby manželství v platnosti bylo zachováno a že proto popírání jeho platnosti závažným učinil na zvl. formách, pro které v rámci řízení trest. není místa.

Formy řízení adhaesního jsou tytéž, jako tr. řízení vůbec. Strany musí tedy připustiti každý důkaz, který soud uzná za vhodný a nemusí připustiti důkazů, na nichž se strany usnesly.

Jak už nahoře jsem se zmínil, může soud tr. odkázati adhaerenta na pořad práva civil. anebo nárokům jeho vyhověti. Dle § 260 jest tento nález pak součástí rozsudku. Ze znění § 260 č. 5 »o náhradě pohledávané« se vyvozuje, že soudce nesmí jíti ultra petitem, ovšem ale může požadavek zmenšiti.

Proti rozsudku nemá adhaerent opravného prostředku, může však svůj nárok vznést na soud civilní, a to i tehdy, když požadované bylo zmenšeno, právě o tento rozdíl. Za obnovu tr. řízení žádati nemůže, ale bylo-li toto obnoveno, má býti o tom zpraven a může znovu k obžalobě se připojiti.

A nyní po stručném nastínění tr. řízení adhaesního vrátíme se k jeho histor. základům.

Probíráme-li dějiny rak. práva tr., pozorujeme, že v řízení adh. můžeme mluvití teprve v tr. řádu z r. 1850. Tr. zákon z r. 1803 dovoluje soudci trestnímu, aby rozhodoval jen o nahrazení škody (Entschädigung) ve smyslu ob. z. o. na rozdíl od plného dostiucinění.

Tr. řád z r. 1853 rozšířil pravomoc soudcovu. Dovoluje mu nejen vše to, co řád z r. 1850, ale přikazuje mu i rozhodnutí o všech jiných následcích z viny vyplývajících. Ve většině případů jest mu dovoleno rozhodnouti i o neplatnosti manželství. To úplně odstraňuje nynější tr. řád z r. 1873, jehož zásady v řízení adhaesním pokusil jsem se zde uvésti.

V něm. právu obecném proces adhaesní, ač dříve byl značně vyvinut, tr. řádem z r. 1877 přijat nebyl a zavedena jen t. zv. vedlejší žaloba.

V právu francouzském je institut podobný adh. t. zv. action civile. Je to žaloba soukromá, která je spojena se žalobou veřejnou a o nichž se rozhoduje současně u téhož soudu.

Anglické právo adhaesního řízení nezná. Tu jediné může býti tr. soudem nařízeno navrácení věcí ukradených nebo podvodem získaných.⁵⁾

Jest velmi litovati, že v motivech k platnému tr. řádu nikde není jasně vysloveno o zásadách a podrobnostech řízení adh. Tím také se stalo, že dosud jeho podstata je sporná. A tak dnes nejen, že se prou o jeho práv. základy, nýbrž pochybují a vyslovují se vůbec proti řízení adhaesnímu.

Namítá se různost účelů a tím tedy různost základních zásad obou a mn. j. Z nich ovšem některé nelze bráti do slova, jako

⁵⁾ Glaser: Anklage str. 41 pozn. 26.

tvrdí-li R u b o,⁶⁾ že tr. soudce nezná práva civilního. Nejostřeji se vyslovil proti řízení adhaesnímu B u s c h,⁷⁾ který ho nazývá »nejsmutnější rostlinou, jakou kdy právní půda vydala«.

Na druhé straně, když se dokazuje jeho oprávněnost, jedni tvrdí, že účel řízení adh. je v podstatě stejný s hlavním účelem tr. řízení vůbec, tedy, že požadavek ten je částí reakce státu na zločin.

Jiní vidí v jeho prospěchu pro poškozeného hlavní důvod vzniku a staví se tedy na stanovisko oportunisty.

Zmíním se stručně o obou směrech, jakož i jich představitelích. Z přívrženců prvního směru G l a s e r⁸⁾ praví, že »účelem tr. řízení je úplné obnovení porušeného řádu právního a tudíž i vyrovnání škody zločinem způsobené; neboť to, co od státu především jiným očekáváme, jest: ochrana proti takovým poškozením, jaké zločin přece vždy někomu způsobuje«. Totéž asi stanovisko zaujímají U l l m a n,⁹⁾ M a y e r¹⁰⁾ a j. Jím namítá se různost řízení civilního a trestního.

Proti tomu staví své mínění S t o r c h¹¹⁾ a hlásí se k zásadě oportunisty. Neboť není-li v samé podstatě tr. řízení důvodu, proč by měly býti současně řešeny otázky civilně-právní; jsou-li však přece určité důvody pro něž takové spojení jeví se žádoucím, pak chápeme, že toto je sice dovolené, nikoli však nutné a že tr. věc zůstává hlavním účelem řízení trestního. Takové připuštění současného řešení nároků civil. je slušné, účelné, laciné a rychlé a proto dovolené. Jiného důvodu než opportunity není.

Platí-li zásada »media via aurea«, myslím, že i zde je na místě. O r t l o f f¹²⁾ dovozuje z vnitřního poměru věci tr. a civ. nutnost jednotného posouzení a rozhodnutí obou. Tento názor zdá se mi nejsprávnějším. Je-li zločinem poškozen soukromník, pak jistě obě věci jsou ve vnitřním poměru a na úplné vyrovnání viny třeba o obém současně rozhodnouti. Zásada opportunity nám jen tento úkol umožňuje, neboť dokazuje, že je možno takovým způsobem věc řešiti.

Stejnými asi motivy byly vedeny zákony z 27. V. 1885 č. 134, z 10. V. 1873 č. 108 a z 24. V. 1885 č. 89 ř. z., dle nichž má se již v tr. rozsudku učiniti výrok o přípustnosti dozoru policejního, případně o dodání do polepšovny nebo robotárny.

Zákony tyto mohly směle prohlásiti oprávněnost soudů tr. přím odsouzeného svým výrokem postaviti pod pol. dozor případně uzavřítí ho v polepšavně. Zasaňovaly by zde sice do příslušnosti úřadů správních, avšak pokud se stanoviska odplatí theorie činíme rozdíl mezi trestem a zabezpečovacím opatřením, toto druhé ponecháváme zde soudům tr. Důvody jsou dvojí:

⁶⁾ Jednání II. sjezdu něm. právníků II. sv. Str. 394.

⁷⁾ »Archiv für civilistische Praxis« sv. XXXIX. str. 100.

⁸⁾ Glaser: Ueber Adhaesionsprocess Ger. Ztg. 1865, č. 48.

⁹⁾ Ullman: Das österreichische Strafprozessrecht. Str. 674.

¹⁰⁾ Mayer: Commentar zu der öster. Strafprozessordnung 1873. Str. 27.

¹¹⁾ Storch: O nár. soukrom. v řízení tr. »Právník« 1880 Str. 76 a n.

¹²⁾ Ortloff: Commentar. Str. 34 a 35.

Předně, že je to účelné a hospodárné, dále, že rozhodnutí o takových zabezpečovacích opatřeních nemůže učiniti správní úřad, poněvadž právě tyto statky jsou chráněny zákony ústavními a může proto jen nestranný soudce o té věci rozhodnouti, aby uchránil společnost od dalších zel.

Z toho je patrné, že doručení do polepšovny přímo tr. rozsudkem bylo by si jen v zájmu spravedlivého posouzení přáti, neboť jako v řízení adhaesním i zde patrna je vnitřní souvislost obou problémů. Celá agenda nad to byla by velmi zjednodušená, při tom lacinější a spravedlivější.

Ať už je přípustno řízení adhaesní z těch či oněch důvodů, vidíme-li, že nemůže škoditi správnému a spravedlivému posouzení tr. věci, ba že ji jen více osvětluje a vinníka staví do pravého a ostřejšího světla, mám za to, že by měla proto tato instituce důkladněji býti vybudována.

Monarchie a republika.

Kozáček Em. (Brno).

Vědecké třídění států na monarchie a republiky je starý biud, který v dnešní své nejrozšířenější podobě se táhne už od Machiavelliho, vlastně v podstatě až z antiky. Otázka po formách státních se počítavala vždy velmi důležitou i zajímavou. Mnoho se o ní mluvilo a psalo, prosíavená a nedotknutelná antithesa monarchie — republika se podepírala se všech možných stran a přes všechnu námahu vždy se bortila a bortí dodnes. V dřívějších časech lidé tuto otázku nedovedli uchopit právnický, přemýšleli o ní dlouho ryze politicky a sociologicky. Ale všecko marně; jasný pojmový obsah a rozdíl monarchie a republiky nevypracovali. Proto v nové době se pokusili tuto protivu podepřít z hlediska právnického.

Z těchto právnických pokusů pokládám za nejbystřejší a nejmodernější odůvodnění Bernatzikovo, a proto mi také hlavně půjde o ně.

Hledá se tedy právnický pojem a rozdíl monarchie a republiky.

Pokusy se staly s různými kriterii:

1. Nejnavivnější vidí rozdíl v menší (rep.) neb větší (monarch.) moci hlavy státu; intensitu moci pak zjistíme přímo z ústavy. — Avšak: přirovnějme Spoj. Státy americké k Anglii nebo Belgii, nebo Cromwella k dnešnímu anglickému králi. Všimněme si dále, že v monarchii je často omezován panovník v soudnictví, zákonodárství, že parlament uplatňuje vliv na jmenování ministrů. Je zde již vlastně republika? (Mirabeau tak míní.) Nebo je monarchie pouze monarchií absolutní? Historie učí, že absolutní monarchie trvaly ve střední Evropě nejvýše po tři století, to tehdy, když se tvořily velké celky státní. A přece všichni lidé mluví o monarchii i v jiných případech a déle, až do dnes.